

De Oude Ley

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Rob Vereijken, Alie Stofberg en Theo Peeters.

Opmaak: Berry Staps.

Redactieadres: Pironstraat 7, 5041 GJ Tilburg, rob.vereijken@planet.nl

Tekst het liefst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.

ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 300 exemplaren.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel,
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg
013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl

Penningmeester: Johan Wolfs
Hogenaekerstraat 4
5066 XS Moergestel
013 – 5133426 | penningmeester@tilburg.knnv.nl

Activiteiten: Ben Akkermans
Oisterwijksebaan 110
5018 CC Tilburg
013 – 5362107 | b.a.r.akkermans@planet.nl

Bestuurslid: Varno Morseld
Van Malsenstraat 35
5051 CB Goirle
013 – 5347801 | vmorseld@wxs.nl

Bestuurslid/

Website: Jeffrey Raymakers
Veldhovenring 23
5041 BA Tilburg
013 – 5437712 | jeffrey.raymakers@gmail.com

Ledenadministratie:

Marie-Cécile van de Wiel
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg
013 – 5436541 | secretaris@tilburg.knnv.nl

De Oude Ley 2014, nr. 1

KNNV-nieuws	2
Agenda	5
Broedvogels in Quirijnstokpark 2013	15
Watercrassula in de Dongevallei	19
De Sperwer en de Kauw	22
Impressie wandeling Baardwijkse Overlaat	24
Spektakel in de Reuselse Moeren	26
Stadsplanten van Breda	30
Museumnieuws	32
Witte gij ut?	34
IVN-wandelingen	36

Algemene ledenvergadering

Het bestuur nodigt u uit voor de algemene ledenvergadering op dinsdag 28 januari 2014. We verwachten u vanaf 19.30 uur voor een kopje koffie in het museumcafé van Natuurmuseum Brabant. De algemene ledenvergadering begint om 20.00 uur.

AGENDA

1. Opening, berichten van verhindering en mededelingen.
2. Vaststellen agenda.
3. Verslag algemene ledenvergadering 29 januari 2013.
4. Jaarverslag secretaris 2013.
5. Jaarverslag activiteiten 2013.
6. Jaarverslag penningmeester 2013.
7. Verslag kascontrolecommissie 2013 en benoemen kascontrolecommissie 2014.
8. Begroting 2014 met het voorstel tot een kleine contributieverhoging.
9. Bestuur: Bestuurslid Ben Akkermans is vanavond aftredend. Hij zou nog één jaar aanblijven als bestuurslid. Voorgesteld wordt als zijn opvolger te benoemen Anneke Bruijnzeels. Zij is ook lid van de excursiecommissie en wil voor de activiteiten deel gaan uitmaken van het bestuur.
10. Plannen 2014.
11. Vaststellen algemene ledenvergadering 2015.
12. Rondvraag en sluiting van het huishoudelijke deel van de ledenvergadering.

Pauze

Na de pauze gaat u met Ben Akkermans even terug naar 2013. Aan de hand van diverse foto's blik hij terug op de activiteiten en hoogtepunten van het afgelopen jaar.

Contributie 2014

Om de kosten van het betalingsverkeer te beperken, treft u in deze Oude Ley GEEN acceptgiro meer aan maar een betalingsverzoek. Veel leden betalen al met internetbankieren en u kunt ook gewoon met een overschrijving betalen. Wilt u uw contributie voor 2014 overmaken

op rekeningnummer NL03 TRIO 0390 253391 t.n.v. penningmeester KNNV-afd. Tilburg te Moergestel.

Gewone leden	: € 27,50
Huisgenootleden	: € 12,50
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

KNNV-pas

Ingesloten treft u ook uw KNNV-pas aan. Hiermee krijgt u de ledenkorting op KNNV-boeken in de winkel van Natuurmuseum Brabant. Tevens is daarmee het museum te bezoeken.

Nieuwe leden

We heten de volgende leden van harte welkom in onze afdeling:

Jules Vermeulen	Berkel-Enschot	Sylvana Harmsen	Tilburg
Marijn Ros	Tilburg	Ger Scheurkogel	Oosterhout
Wilma Besseler	Tilburg	Perry Hoek	Den Bosch
Wil Kocx	Tilburg	Tien Tinnemans	Haghorst
Mieke Heijligers	Tilburg	Elly Poppe-Stolk	Tilburg
Jeanet de Pee	Tilburg	Thijs Poppe	Tilburg
Sjef van den Hoven	Tilburg		

Cursussen

Het bestuur wil graag jaarlijks cursussen aanbieden voor leden en externen op het gebied van natuur, bv paddenstoelen, vogels, mossen, planten, insecten ed. Een cursus zal bestaan uit een les, gevolgd door een praktijkdag. De les vindt waarschijnlijk plaats in de OO-zone van Natuurmuseum Brabant, de praktijkdag (gedeeltelijk) buiten. We willen hiermee de leden de mogelijkheid bieden hun kennis uit te breiden, maar ook externen kennis laten maken met onze vereniging. Heb je ideeën voor een cursus of wil je graag een actieve bijdrage leveren, door inhoudelijk input te geven of het mede organiseren van cursussen, neem dan contact op met Varno Morseld (☎ 013-5347801, ✉ vmorseld@wxs.nl). Varno verzorgt de algemene coördinatie van de cursussen. Voor aankomend jaar staan al een cursus 'muurflora herkennen' en 'plantenfamilies' op het programma. Dankzij vouchers van het Groen en Doen Fonds (🌐 www.groendoen.nu) hebben we de mogelijkheid

deze te organiseren. De muurflorcursus wordt georganiseerd door Jeffrey Raymakers. Johan van Laerhoven ontwikkelt de Plantencursus (zie hieronder meer). Groen en Doen is een programma van het ministerie van EZ om vrijwilligerswerk op het gebied van natuur- en landschapsbeheer en 'groen in de stad' te ontwikkelen en te stimuleren.

Planten cursus

Plantencursus april t/m oktober 2014

In het kader van de 'Groen en doen'-regeling organiseert de KNNV Tilburg een plantencursus voor mensen in de regio Tilburg die al enige kennis van planten hebben. Het zal hierbij gaan om vijf theorie- en praktijkbijeenkomsten. Exacte data zijn op dit moment nog niet bekend. Wel is het zo dat de theorie op dinsdagavond of zaterdagochtend wordt behandeld. De excursies zullen altijd op zaterdag worden gehouden. Voor de data wordt zoveel mogelijk de planning van de plantenwerkgroep van de KNNV Tilburg aangehouden (de eerste dinsdag of zaterdag van de maand). Uitgangspunt bij de cursus is het verhogen van de parate kennis van planten in de eigen omgeving en het meer in detail kennen van de verschillen binnen een aantal plantenfamilies. Tot 1 februari hebben leden van de KNNV (geldt ook voor andere KNNV-afdelingen) voorrang. Na deze datum wordt de cursus ook opengesteld voor een ieder in de regio. Aan de cursus zijn geen kosten verbonden, er wordt echter wel een presentie van minimaal 80% verwacht. Opgave is mogelijk door te mailen naar Johan van Laerhoven (✉ thesnowfox@zonnet.nl).

Facebook

De KNNV-afdeling Tilburg is actief op Facebook!

We hebben zowel een openbare pagina, waarop we onze openbare activiteiten en nieuwsberichten plaatsen, als een besloten groep voor leden. Iedereen die actief is op Facebook kan de **openbare pagina** zien en 'liken'. Wanneer men dit doet verschijnen onze berichten bij hen in het nieuwsoverzicht. Op deze manier willen we meer mensen op de hoogte brengen en houden van alle leuke en interessante activiteiten van onze vereniging.

De **besloten groep** is toegankelijk voor leden van de afdeling. Hier kunnen interne berichten verspreid worden onder de leden. Wil je de andere leden op de hoogte brengen van een activiteit, of heb je een vraag waarvan je denkt dat een medelid hier antwoord op kan geven, 'post' het hier. Zoals met alle social media zijn het de leden of volgers die er een actief en waardevol podium van maken. 'Like' onze pagina en je volgt daarmee onze afdeling. Om lid te zijn van de besloten groep moet je je aanmelden. Na lidmaatschaps-check wordt je toegevoegd aan de groep. Gebruik als zoekopdracht 'KNNV-afdeling Tilburg' en je vindt zowel de openbare pagina van onze afdeling als de besloten groep voor leden. Tot ziens op Facebook!

KNNV zoekt tuin- ambassadeurs

De landelijke KNNV is een project gestart waarbij mensen geholpen worden met het natuurvriendelijker inrichten van hun tuin. Het is daarbij niet belangrijk of je een grote of een kleine tuin hebt, landelijk of in de stad: met een paar eenvoudige aanpassingen wordt je tuin veel aantrekkelijker voor allerlei planten en dieren.

Van tegeltuin tot egeltuin en allerlei andere tuinsoorten daar tussenin, passen binnen dit project. Als KNNV afdeling Tilburg zijn we op zoek naar een aantal tuinambassadeurs, die bereid zijn om vragen van mensen te beantwoorden op het gebied van natuurlijk tuinieren. Dat advies breng je dan uit aan mensen in je eigen buurt, stad of dorp. Niet alleen KNNV-ers kunnen die rol op zich nemen. Kent u iemand die geen lid van onze vereniging is, maar wel kijk heeft op de verbetermogelijkheden van stadstuinen? Ook hij of zij kan gewoon binnen dit project meedraaien. Uiteindelijk hopen we dat tuin- (en balkon)eigenaren door dit project meer te weten komen over het verbeteren van de leefomstandigheden van inheemse dieren in de tuin en dat ze de aangedragen ideeën en adviezen ook kunnen toepassen. Hiermee vergroten we de biodiversiteit in de tuinen. Het komend voorjaar gaan we de tuinliefhebbers werven die graag van ons een advies willen.

Lijkt het je leuk en zinvol om hier aan mee te werken, meld je dan voor 1 februari 2014 aan bij secretariaat@tilburg.knnv.nl

Inspiratiebron is het boekje van de KNNV uitgeverij: Tuinieren voor (wilde) dieren! Met als ondertitel: Maak van je tuin een beestenboel. De herkenningskaart (wilde)Dieren in de tuin bevat 150 dieren die kunnen leven in de tuin en 140 plantentips.

Datum	Onderwerp
5 januari	Midwinterwandeling in het dal van de Beerze
7 januari	Fotoavond door leden van de paddenstoelenwerkgroep
10 januari	Vrijdagwandeling Landgoed Nemelaer
14 januari	Lezing NGV: Mineralen
25 januari	Excursie naar Yerseke Moer
28 januari	Algemene ledenvergadering/Jaarvergadering KNNV
29 januari	Discussieavond Natuurbeheer in Oostvaardersplassen
4 februari	Lezing KNNV: Paddenstoelenbelevissen 2013 door Luciën Rommelaars
9 februari	Winterwandeling Ooijvaarsnest - Regte Heide
11 februari	Lezing WEGA: Zon- en ruimteweer door Ton Spaninks
14 februari	Vrijdagwandeling Landgoed De Baest
22 februari	Tongplaat en Zuidpolder bij Dordrecht
25 februari	Lezing KNNV: Natuurpark de Brenne in Frankrijk door Geert Engels
8 maart	Wandeling over landgoed Amelisweerd en langs de Kromme Rijn
11 maart	Lezing KNNV: De moderne mammoetjager door Dick Mol
14 maart	Vrijdagwandeling naar het Mastbos en de Mark in Breda
18 maart	Fotoavond door leden van de paddenstoelenwerkgroep
22 maart	Landschapsexcursie Dal van de Grootte Beerze
1 april	Lezing KNNV: Reisverslagen Bulgarije en Oekraïne
5 april	NS-wandeling Boonervliet
11 april	Vrijdagwandeling naar de Gement Moergestel
19 april	Voorjaarswandeling Savelsbos
27 april	Vlaamse Ardennendag

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies en -avonden zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wilt u deelnemen maar bent u geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013 - 5436541). De vertrekpunten naar de excursieterreinen zijn in de buurt van de betreffende uitvalswegen uit Tilburg. Er is voldoende parkeergelegenheid voor auto of fiets, zodat we met een minimum aantal auto's verder rijden naar het excursiedoel. Voor de autoritten adviseren wij een onkostenvergoeding van € 0,20 per kilometer. Dit evenredig verdeeld over de chauffeur en het aantal meerrijders. En neem bijvoorbeeld voor de heen- en terugreis altijd een paar droge schoenen mee, zodat de chauffeur van de auto niet met een vervuild auto interieur blijft zitten na de rit. Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loep en bij langere excursies eten en drinken. Bij een aantal excursies is

aanmelden vooraf noodzakelijk. Soms in verband met vervoer of voor een afspraak met een terreinbeheerder of een andere reden. Doe dit dan ook, tijdig, voor de vermelde datum, zodat de excursieleider hiermee ook tijdig is geïnformeerd. Bij extreem slecht weer kan de excursieleid(st)er besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bel bij twijfel de excursieleid(st)er. Ook voor nadere informatie kunt u bij hem/haar terecht. Alle andere activiteiten zijn voor iedereen toegankelijk. Heeft u wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of een bepaald thema, of andere ideeën, laat het ons a.u.b. weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op een van onze excursies.

5 januari Zondag

Onderwerp	Midwinterwandeling in het dal van de Beerze
Tijd	10.00 - 15.30 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg.
Contact	Om de horecagelegenheden op tijd door te geven hoe groot de groep is die ze kunnen verwachten en in verband met vervoer graag vóór 2 januari 2014 opgeven bij Anneke Bruijnzeels (☎ 013-4555711, 06-18424005 of ✉ annekebruijnzeels@hotmail.nl).
Omschrijving	We starten het nieuwe jaar weer met de traditionele midwinterwandeling. We beginnen met het drinken van een kopje koffie bij de educatieve viskwekerij De Stroom, Broekstraat 25a in Spoordonk. Hier bestaat de mogelijkheid om elkaar veel goeds toe te wensen voor 2014. Na de koffie maken we een wandeling in het gebied van de Beerze en kunnen we gezellig bijpraten over de belevenissen van het afgelopen jaar en de plannen voor het nieuwe jaar. Aan het einde van de wandeling is er zoals gebruikelijk gelegenheid om een hapje te eten bij pannenkoekhuis De Rode Haktol, Nieuwendijk 37 in Oirschot (dit is echter geen must).

7 januari Dinsdag

Onderwerp	Fotoavond door leden van de Paddenstoelenwerkgroep
Tijd	19.30 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Tijdens de excursies van de Paddenstoelenwerkgroep, maar ook bij individuele wandelingen, worden veel paddenstoelen gefotografeerd. Leden van de werkgroep vertonen hun fotobuit en vertellen hun verhaal over het wel en wee in het afgelopen paddenstoelenseizoen. Een tiental leden ging weer een week naar de Eifel en ook daar was op zwammengebied weer veel te beleven.

10 januari Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Landgoed Nemelaer
Tijd	9.00 - 12.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg.
Contact	Stella Wesel is contactpersoon (☎ 06-27055446 of ✉ swesel@beatrixcollege.nl).
Omschrijving	Jan van der Straten neemt ons mee door het gebied. In het noorden van het landgoed staat een 13e-eeuws kasteel waaraan het landgoed zijn naam ontleend. De omgeving van het kasteel is parkachtig met zeer statige en opvallende lanen, omringd door landbouwgronden, houtwallen, hoogstamboomgaarden en een in ere hersteld restant van de beek de Oude Nemer. Het zuidelijk deel van het landgoed is een zeer afwisselend gebied met de rechtgetrokken beek de Essche Stroom, enige landbouw en naaldbossen. Van belang voor de natuur zijn vooral het in het bos gelegen Beeldven en de landschappelijk open moerasgebieden het Kivietsblek en de Moddervelden. Het gaat om natte en venige heiderestanten met een deels lemige ondergrond.

14 januari Dinsdag

Onderwerp	Lezing NGV : Mineralen
Tijd	20.00 – 22.15 uur
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Bij mineralen denken velen -terecht- aan fraaie kristalvormen met fantastische kleuren. De wetenschap die mineralen bestudeert, de mineralogie, houdt zich behalve met die kleuren ook bezig met de minder bekende aspecten van mineralen. Maak kennis met kleuren en het ontstaan ervan, de typische glans van mineralen, maar ook met de oplosbaarheid, het magnetisme en de radioactiviteit van mineralen. En uiteraard hoe u ze moet zoeken en kunt vinden!

25 januari Zaterdag

Onderwerp	Excursie naar Yerseke Moer
Tijd	7.30 - 18.00 uur.
Locatie/Vertrek	Burgemeester van de Mortelplein bij de Plus Markt, Tilburg.
Contact	Opgeven voor 23 januari bij Johan van Laerhoven (☎ 013-4638937 of ✉ thesnowfox@zonnet.nl).
Omschrijving	In de winter vormt dit bijzondere landschap een waar eldorado voor ganzen en eenden. Na een bezoek aan dit gebied trekken we nog wat verder Zeeland in richting Veerse Meer waar de steltlopers zich vaak mooi van dichtbij laten waarnemen.

28 januari Dinsdag

Onderwerp	Algemene ledenvergadering/Jaarvergadering KNNV Tilburg
Tijd	20.00 -22.15 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Na het meer formele eerste deel van de avond, blikt Ben Akkermans terug op de vele activiteiten van het afgelopen jaar. Een uitgebreide agenda staat bij het KNNV-nieuws in deze Oude Ley.

29 januari Woensdag

Onderwerp	Discussieavond 'Natuurbeheer in Oostvaardersplassen'
Tijd	20.00 – 22.15 uur
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Het Natuurmuseum organiseert deze discussieavond over het type natuurbeheer dat in de Oostvaardersplassen wordt toegepast. Grondlegger van de Oostvaardersplassen Frans Vera en directeur van het Brabants Landschap Jan Baan leiden de discussie in. De avond wordt omlijst door fragmenten uit de film <i>Dialog met de natuur</i> van EMS Films, waarin bekende Nederlandse natuur-liefhebbers als Prinses Irene en Sacha de Boer hun visie geven.

4 februari Dinsdag

Onderwerp	Lezing KNNV: Paddenstoelenbelevissen in 2013 door Luciën Rommelaars
Tijd	20.00 – 22.15 uur
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Luciën inventariseert een aantal natuurgebieden rond Tilburg op paddenstoelen. Dat doet hij al een lange reeks van jaren. En elk jaar ontdekt hij nieuwe soorten en zeldzaamheden. Vanavond vertelt hij zijn avonturen die hij beleefde in 2013, aan de hand van zijn foto's.

Sombere honingzwam in het Wandelbos (foto Ger Bogaers)

9 februari Zondag

Onderwerp	Winterwandeling Ooijvaarsnest - Gemeente bossen - Riels Hoefke - Regte Heide
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Burgemeester van de Mortelplein bij de Plus Markt, Tilburg.
Contact	Leo van Zeeland (☎ 013-5300781).
Omschrijving	Een stevige wandeling waarbij de aandacht met name uitgaat naar het landschap, zonder aan andere interessante dingen voorbij te lopen. De Regte Heide ligt op een brede dekzandrug die de waterscheiding vormt tussen de Oude Leij -de bovenloop van de Donge- en de Poppelsche Leij, die uitmondt in de Dommel. De overgang van de Regte Heide naar het beekdal van de Oude Leij, met een hoogteverschil van 5 meter, is nauwelijks verstoord. De aanwezigheid van grafheuvels uit de Bronstijd (2000-700 vóór Christus) wijst op een nederzetting uit die tijd. De Gemeentebossen (125 ha) zijn in 1992 door de gemeente Goirle overgedragen aan Brabants Landschap. Hierin ligt het ven de Halve Maan dat enkele jaren geleden is uitgebaggerd. Landgoed Het Ooijvaarsnest bestaat uit grovedennenbossen met daarbinnen idyllische bosweijtjes en doorsneden door loofhoutlanen. Het ligt op dezelfde dekzandrug als de Regte Heide. Het Riels Hoefke bestaat uit bebost stuifzand en was gedurende de Tweede Wereldoorlog in gebruik als schijnvliegveld, waaraan bomgaten herinneren.

11 februari Dinsdag

Onderwerp	Lezing WEGA : Zon- en ruimteweer / Ton Spaninks
Tijd	20.00 – 22.15 uur
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Het maximum van de zonneactiviteit lijkt bereikt, het omkeren van het magnetisme van de zon is begonnen. Dit zorgt voor 'ruimteweer': veranderingen in uitbarstingen op de zon, het planetair magneetveld en de invloed van kosmische straling uit het heelal op de aarde. Wat betekent dat voor de omgeving van de aarde? Heeft dit invloed op het weer of op andere zaken? En hoe zal de activiteit van de zon in de komende decennia gaan verlopen? Een verhaal over zonneactiviteit en zonneminima, in het verleden, nu en in de toekomst.

14 februari Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling Landgoed De Baest
Tijd	9.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg.
Contact	Anneke Bruijnzeels (☎ 013-4555711, 06-18424005 of ✉ annekebruijnzeels@hotmail.nl). Afstand: ± 60 km.
Omschrijving	Deze vrijdag bezoeken we het zuidelijke gedeelte van landgoed De Baest. Dit landgoed kenmerkt zich door afwisselende flora en fauna, statige lanen en imposante en monumentale gebouwen uit de 16e en 18e eeuw, zoals de Eikehoef. Het karakter van de bossen wordt bepaald door de meanderende Beerze, die nog steeds in haar oorspronkelijke vorm stroomt.

22 februari Zaterdag

Onderwerp	Tongplaat en Zuidpolder bij Dordrecht
Tijd	9.00 - 13.00 uur.
Locatie	Hoek Beethovenlaan / Strausslaan bij de apotheek, Tilburg.
Contact	Ben Akkermans (☎ 013-5362107 of ✉ b.a.r.akkermans@planet.nl). Afstand: ± 130 km.
Omschrijving	De polder de Tongplaat, ten zuiden van Dordrecht, is recentelijk omgevormd tot een ruim honderd hectare zoetwatergetijdennatuur. Het gebied heeft nu een open verbinding met de Nieuwe Merwede en het Zuidgat in de Dortse Biesbosch. Grote groepen watervogels maken inmiddels gebruik van de gegraven stroomgeul. Voor trekvogels is dit een interessant gebied om voedsel te zoeken, wanneer zij terugkeren uit de zuidelijke regionen. Vanuit een vogelkijkbunker laten zij zich van dichtbij bewonderen. In de Zuidpolder ligt nog een voormalige eendenkooi. De Zuidpolder heeft schilderachtige oevers langs de Nieuwe Merwede.

Merwede-oever in de Zuidpolder (foto Ben Akkermans)

25 februari Dinsdag

Onderwerp	Lezing KNNV: Natuurpark de Brenne in Frankrijk door Geert Engels
Tijd	20.00 - 22.15 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	<p>Het Natuurpark de Brenne in Frankrijk is een natuurgebied met internationale status. Het ligt zo'n 250 km ten zuiden van Parijs en is voor de natuurliefhebber en rustzoeker een prachtig gebied. Er liggen zo'n 3000 meren en meertjes die onder ander gebruikt worden voor de visteelt, maar ze worden ook bevolkt door vele vogelsoorten. Soorten die in Nederland zeldzaam zijn geworden komen er nog in grote getale voor. En uiteraard diverse soorten die wij hier niet kennen maar die we wel graag willen zien. Ook de plantenrijkdom is uniek met o.a. tientallen soorten orchideeën. Geert Engels komt al bijna 20 jaar in het gebied en kent het inmiddels op zijn duimpje. Geert heeft de camera altijd paraat en aan de hand van zijn foto's laat hij u kennismaken met het prachtige gebied. Om al vast een idee te krijgen van de natuurbelevissen van Geert kijk op</p> <p>🌐 http://fotosgeertengels.blogspot.com/</p>

8 maart Zaterdag

Onderwerp	Wandeling over landgoed Amelisweerd en langs de Kromme Rijn
Tijd	8.10 - 15.00 uur.
Locatie/Vertrek	Centraal Station Tilburg: trein naar Utrecht Lunetten (voor mensen uit Den Bosch: zij kunnen om 8.32 uur in dezelfde trein stappen).
Contact	Graag even aanmelden bij Johan van Laerhoven (📞 013-4638937 of ✉ thesnowfox@zonnet.nl).
Omschrijving	<p>Deze dag zullen we een bezoek brengen aan het roemruchte landgoed Amelisweerd. Dit prachtige stuk natuur ligt ingeklemd tussen de snelwegen A27 en de A12. In het recente verleden is dit landgoed steeds onder druk komen te staan door verkeersuitbreiding van met name de A27. Luid protest van natuur- en milieubewegingen heeft er voor gezorgd dat het landgoed nog steeds een bijzondere plek inneemt rond het zeer drukke Utrecht. Als we uit de trein stappen bij Utrecht Lunetten lopen we in 15 minuten naar onze bestemming! Aldaar hopen we dat het voorjaar zich vroeg heeft ontvouwd. Naast de gebruikelijke stinzenplanten die we kennen van onder andere Nederhemert (Sneeuwkllokje, Winterakoniet, Vogelmelk, etc) komen we hier ook talloze andere soorten tegen. Denk hierbij aan Daslook, Vroeg vergeet-mij-nietje, Witte narcis, Grote sneeuwroem en vele andere. Gezien het vroege tijdstip zullen zeker niet al deze soorten bloeien. Neemt niet weg dat een bezoek aan Amelisweerd altijd een bijzondere ervaring blijft.</p>

11 maart Dinsdag

Onderwerp	Lezing KNNV : De moderne Mammoetjager / Dick Mol
Tijd	20.00-22.15 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Niemand weet zoveel van mammoeten als 'Sir Mammoth' Dick Mol. Mammoetjager pur sang en niet zonder resultaat. Opnieuw is er een mammoetkadaver opgegraven uit de eeuwig bevroren bodem van Siberië. Gevonden door kinderen en onderzocht door een groot internationaal team van wetenschappers. U krijgt vanavond een korte evolutiegeschiedenis van mammoeten en een uitvoering verslag van de vier (!) expedities die nodig waren om het hele kadaver te bergen. Plus een verslag van de high-tech onderzoeken en resultaten, met schitterende originele foto's.

14 maart Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling naar het Mastbos en de Mark in Breda
Tijd	9.00 uur.
Locatie/Vertrek	Burgemeester van de Mortelplein bij de Plus Markt, Tilburg. Gaat u direct naar het vertrekpunt neem dan even contact op. ± 60 km.
Contact	Anneke Bruijnzeels (☎ 013-4555711 of ✉ annekebruijnzeels@hotmail.nl).
Omschrijving	We wandelen vandaag door het Mastbos, floristisch gezien misschien wel het rijkste bos van Brabant.

18 maart Dinsdag

Onderwerp	Fotoavond door leden van de Paddenstoelenwerkgroep
Tijd	19.30 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.00 uur.
Omschrijving	Een tweede avond waarop leden van de Paddenstoelenwerkgroep hun vondsten laten zien en vertellen over hun belevenissen op het gebied van paddenstoelen in het afgelopen seizoen.

22 maart Zaterdag

Onderwerp	Landschapsexcursie Dal van de Grootte Beerze
Tijd	8.00 - 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi, Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg. ± 50 km.
Contact	Harrie van Loon (☎ 013-5354580)
Omschrijving	Harrie is een kenner van dit gebied en wil ons de diverse landschappen laten zien die wij zoal tegenkomen. De Grootte Beerze is interessant omdat de in 1968 gekanaliseerde Beerze nu weer meandert. Het gebied is kleinschalig van karakter met natte en droge heiderelicten, met broekbos, hooilandjes en houtwallen en alle overgangen tussen deze biotopen. Door de aanwezigheid van deze

diverse landschapstypen is de soortenrijkdom groot. We kunnen er nu o.a. Pinksterbloem, Speenkruid en Dotterbloem aantreffen. Het gebied is ook rijk aan dagvlinders en vogels zoals Rietgors, Zwarte en Groene specht. Misschien vandaag het eerste Oranjetipje.

1 april Dinsdag

Onderwerp	Lezing KNNV: Reisverslagen Bulgarije en Oekraïne
Tijd	20.00 - 22.15 uur.
Locatie	Natuurmuseum Brabant, museumcafé open 19.30 uur.
Omschrijving	Leo van Zeeland, Anneke Bruijnzeels, Ben Akkermans en Jan van Laarhoven maakten de eerste 2 weken van juni 2013 een vogel- en natuurreis naar Bulgarije. Een schitterend land met nog echt veel vogels. Maar ook met prachtig bloeiende weiden met veel vlinders en andere insecten. Ook de vriendelijke en gastvrije bevolking en het budgetvriendelijke verblijf zullen de deelnemers zich nog lang heugen. Na de pauze doen Ad Kolen, Inge Radstake en Arnold van Rijswijk verslag van de reis door zes KNNV-ers naar het zuiden van de Oekraïne. Met prachtige foto's van het landschap, de planten- en dierenwereld en de reisgenoten. De reis werd begeleid door de Oekraïense bioloog Viktor Baranow en zijn vrouw Valentina.

5 april Zaterdag

Onderwerp	NS-wandeling Boonervliet
Tijd	8.15 uur (hele dag).
Locatie/Vertrek	Centraal Station Tilburg. De trein vertrekt om 8.25 uur.
Contact	Graag opgeven bij Ben Akkermans (☎ 013-5362107 of ✉ b.a.r.akkermans@planet.nl).
Omschrijving	Langs wat uitlopers van Vlaardingen-West lopen we over een landbouwweggetje naar het recreatiegebied Krabbeplass. De bebouwing van Vlaardingen, de snelweg en de havens op de achtergrond, Randstad, maar daar tussenin een verrassend groen gebied. Een vogelkijkhut geeft zicht op de vogelrijke Aalkeet-Buitenpolder. Dan de bosrijke nieuwe natuur van de Broekpolder in. In de zestiger jaren werd dit gebied rijp gemaakt voor woningbouw, maar opgespoten verontreinigd slib uit de Rotterdamse havens gooidde roet in het eten. Er werd een populierenbos geplant en het braakliggende terrein kon zich ontwikkelen tot natuurgebied. We vervolgen de route langs de Boonervliet en de Foppenpolder. Om te eindigen in het historische Maassluis, waar de haven, het voormalige stadhuis en het kerkeiland de moeite waard zijn. Als je een museumkaart hebt, neem deze dan mee voor eventueel een kort bezoek aan het sleepvaartmuseum. Lengte van de wandeling ± 16 km

11 april Vrijdag

Onderwerp	Vrijdagwandeling naar de Gement Moergestel
Tijd	9.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats Aldi Spoordijk/Doornbossestraat, Tilburg
Contact	Ben Akkermans (☎ 013-5362107 of ✉ b.a.r.akkermans@planet.nl).
Omschrijving	De Gement in Moergestel is door Staatsbosbeheer omgetoverd in een waar weidevogelparadijs. Tijdens onze wandeling langs de weilanden is het genieten van de buitelandse Kieviten en baltsende Grutto's en het gezang van Graspieper en Blauwborst.

19 april Zaterdag

Onderwerp	Voorjaarswandeling Savelsbos
Tijd	8.00 uur (hele dag)
Locatie	Tilburg Centraal Station: met de trein naar Maastricht.
Contact	Graag voor donderdag 17 april opgeven bij Johan van Laerhoven (☎ 013-4638937 of ✉ thesnowfox@zonnet.nl).
Omschrijving	Ten zuidoosten van Maastricht ligt dit bijzondere hellingbos dat bekend staat om zijn (voorjaars-)flora. Naast forse hoeveelheden van soorten als Daslook, Eenbes en de verschillende soorten bosviooltjes, zijn de zeldzamere Gele anemoon, Aardbeiganzerik en de wat later bloeiende Amandelwolfsmelk de kersen op de taart. Met name het gebied van de Schone Grub toont een bijzondere diversiteit. Op station Maastricht nemen we de bus naar Cadier en Keer waar de wandeling start. We volgen hierbij in hoofdlijnen de NS-wandeling die ons uiteindelijk in Eijsden zal brengen. In verband met de bijzondere vegetatie zullen we echter op verschillende momenten van de route afwijken. In totaal zullen we ongeveer 15 kilometer wandelen.

27 april Zondag

Onderwerp	Vlaamse Ardennendag
Omschrijving	Dit jaar is de locatie in de buurt van Geraardsbergen. De exacte plaats die wij zullen bezoeken staat nog niet vast. Zeker is dat we er weer Parsee schubwortel en Boshyacinten zullen gaan zien.

Broedvogels in Quirijnstokpark

Resultaat van 2013

Ad Kolen

Quirijnstokpark

Het Quirijnstokpark in Tilburg-Noord werd in 1974-1975 aangelegd als wijkpark naar een ontwerp van Ludo Leestman en Jan van Summeren, landschapsarchitecten van de gemeente Tilburg. Het park ligt aan de noordoostelijke rand van de stad tegen de Sweelincklaan, grenzend aan de wijk Quirijnstok. Qua afmetingen vergelijkbaar met het Leypark en het Wandelbos. Het glooiende karakter dankt het park aan puinstortingen van o.a. de restanten van de Noordhoekse Heilig Hart kerk, die in 1975 gesloopt werd.

Een mooie dag in mei (foto Ad Kolen)

Jaartellingen

2013 was het 7e jaar dat de broedvogels werden geïnventariseerd in het Quirijnstokpark. Volgens de BMP-methode van SOVON werden al die jaren de aantallen territoria (staat voor broedparen) van de verschillende vogelsoorten vastgesteld. Deze standaardmethode wordt tevens gebruikt voor het vaststellen van aantalsontwikkelingen van de broedvogelsoorten in Nederland. In het Quirijnstokpark was het tot zover geen aaneengesloten reeks. Er werd geïnventariseerd in de jaren 2001, 2003, 2007, 2008, 2009, 2012 en dit teljaar 2013. De laatste vijf getelde jaren werden tevens als jaartellingen uitgevoerd. Het geheel in een frequentie van twee tellingen per maand. De jaartellingen worden apart beschreven.

Teljaar 2013

Na de prachtige zomer van 2013 zijn we bijna vergeten dat het voorjaar door de aanhoudende koude erg laat begon. Volgens het KNMI waren de drie lentemaanden, maart, april en mei, alle te koud.

De grootste afwijking was de maand maart, die bijna vier graden kouder was dan normaal. De algemene indruk van het broedseizoen 2013 is dat het aantal broedende vogels dat is vastgesteld vrij laag was ten opzichte van voorgaande jaren. In bepaalde gebieden ontbraken verwachte broedvogelsoorten.

In het Quirijnstokpark daarentegen is het aantal vogelsoorten, waarvan een territorium is vastgesteld, gelijk gebleven aan dat van het voorgaande jaar. Het is zelfs wat hoger uitgevallen dan het gemiddelde van bijna 23 vogelsoorten met een territorium. Het totaal aantal vastgestelde territoria van 2013 ligt wel beduidend lager dan in de meeste voorgaande jaren.

In 2013 werden in totaal 67 territoria vastgesteld: Tamme eend (1), Sperwer (1), Waterhoen (4), Meerkoet (1), Holenduif (2), Houtduif (9), Groene specht (1), Grote bonte specht (2), Kleine bonte specht (1), Winterkoning (5), Heggenmus (3), Roodborst (3), Merel (4), Zwartkop (5), Tjiftjaf (5), Staartmees (1), Pimpelmees (1), Koolmees (6), Boomklever (1), Boomkruiper (1), Gaai (1), Ekster (4), Zwarte kraai (2) en Vink (3.) Van de Grote Canadese gans en de Tuinfluiter werden onvoldoende gegevens verzameld om een territorium te kunnen vaststellen.

Een Ekster (Pica pica) bij zijn nest (foto Ad Kolen).

Analyse resultaten

Alleen in 2001 waren er in het Quirijnstokpark minder territoria (64) dan in 2013. Het gemiddelde over de getelde jaren staat op 77. Het topjaar was 2008 met 93 territoria. Er konden in 2013 geen nieuwe broedvogelsoorten aan het lijstje worden toegevoegd. Het totaal aantal bleef steken op 33 soorten. De volgende negen soorten broedden wel in eerdere jaren in het Quirijnstokpark, maar ontbraken in 2013.

- Turkse tortel : Geen regelmatige broedvogel, slechts 2 keer eerder werd een territorium vastgesteld.
- Zanglijster : Na 4 jaar dit jaar niet gehoord of gezien. Door de aanhoudende koude weinig zang waardoor de soort mogelijk gemist werd.
- Kleine karekiet : Had de 2 voorgaande jaren een territorium in een rietstrook aan de oostzijde van de vijver.
- Spotvogel : vorig jaar voor het eerst, nu niet.
- Tuinfluitier : De twee voorgaande jaren wel.
- Fitis : Gebroed in het 1e teljaar en enkele jaren daarna.
- Matkop : De eerste 2 teljaren, daarna ontbrekend.
- Kauw : Alleen het 1e teljaar in 6 nestkasten.
- Spreeuw : eerder 2 keer.

Broedsucces

De park- of tamme eenden brachten in 2013 maar vijf jongen ter wereld. Het sperwerpaar werd lastig gevallen door het ook in het park broedende paar Zwarte kraaien. De Zwarte kraaien pikten zelfs een keer hun prooi in. Van de vier paar Waterhoentjes werd maar één jong gezien. Van het paar Meerkoeten is wel een nest, maar zijn geen jongen aangetroffen. Normaal broedt de Holenduif met drie paren, dit jaar waren dat er maar twee. De Houtduif haalde negen broedparen. Dat is slechts de helft van het aantal van broedseizoen 2008. Van de vaak waargenomen Groene specht was de vaststelling, dat de vogel in het park broedde, eenvoudig. Van de Kleine bonte specht waren de waarnemingen beperkt maar voldoende. De roffels van de Grote bonte specht klonken tijdens meerdere inventarisatierondes door het park.

Fanatieke zangers

De ratelende zang van de Winterkoning op veel telrondes was goed voor vijf territoria. De weinig luidruchtige Heggenmus wordt door zijn rustige leventje vaak onderschat. Slechts drie vastgestelde territoria voor dit gebied is dan eigenlijk ook maar weinig. Roodborsten zijn niet te missen. Aan elkaar grenzende territoria worden met grote felheid verdedigd. De Merel kwam er ook niet goed uit dit jaar: vier territoria tegenover meerdere jaren met wel zeven. De zang van de Zwartkop klonk vaak, met vaak wel vijf waarnemingen in één territorium. Ook de Tjiftjaf werd vaak zingend binnen zijn eigen broedgebiedje aangetroffen. De Staartmees werd opgemerkt door zijn zachte trrr-trrr trrr-trrr geluidjes. De Koolmezen klonken veel krachtiger dan de niet hard klinkende fijne klanken van Pimpelmezen. Drie waarnemingen van die laatste soort waren voldoende voor het vaststellen van één territorium. Het paartje Boomklever viel goed op door het

krachtige geluid. De subtielere zang van de Boomkruiper werd minder vaak gehoord, maar wel genoeg voor een territorium.

Bij Eksters en Zwarte kraaien is het zaak het aantal bewoonde nesten vast te stellen voordat de bomen in het blad schieten. De Gaai werd op uiteenlopende locaties binnen het park aangetroffen. Maar met een fusieafstand van 500 meter is één territoria het hoogst haalbare.

Het koude en daardoor late voorjaar had dit jaar duidelijk een negatieve invloed op kwantitatieve broedresultaten van de vogels van het Quirijnstokpark. Naar verwachting ook op die in andere gebieden in de omgeving.

Een vrouwtje Boomklever voor het uitgehakte hol, waarin ze haar eieren legde (foto Ad Kolen).

Watercrassula in Dongevallei

Guido Stoker

Een invasieve waterplant

Sinds een aantal jaren komt in de Dongevallei de exoot Watercrassula (*Crassula helmsii*) voor. De soort wordt ook wel Waternaaldkruid genoemd. Deze wintergroene soort wordt gerekend tot de invasieve waterplanten, hetgeen betekent dat zij een bedreiging vormt voor de inheemse oeverflora.

Watercrassula in de Dongevallei (foto Guido Stoker).

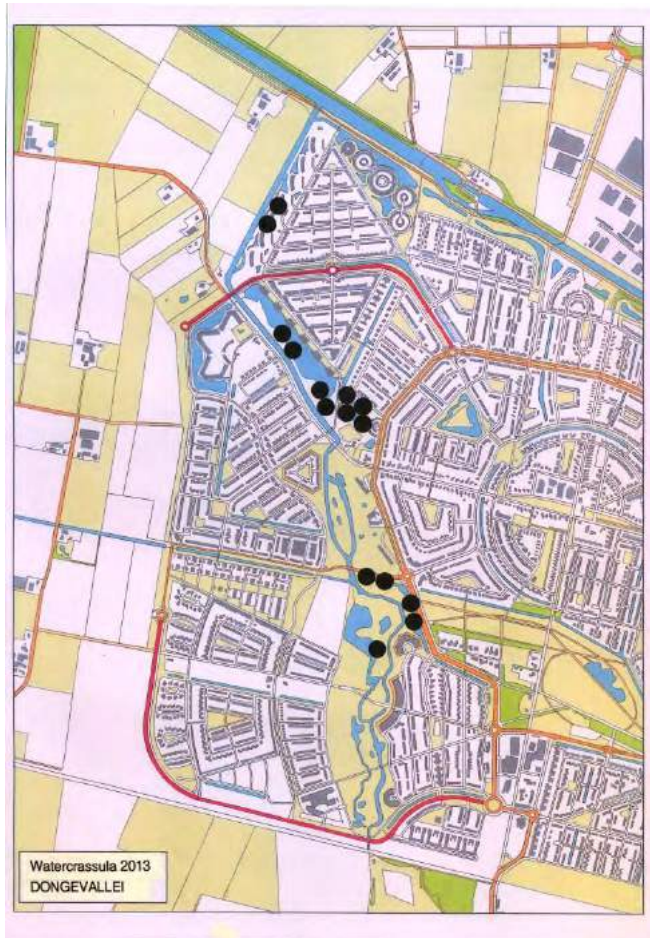
Opmars in nederland

Watercrassula is een tengere plant met vlezige blaadjes. Hij vormt laagblijvende (5-20cm), dichte zoden op oevers en in ondiep water. Je vindt hem vooral op geleidelijk aflopende zandige oevers, die wisselend droogvallen of onder water komen te staan. In juli en september draagt de plant kleine, witte of zachtroze bloemetjes. De verspreiding gebeurt vooral doordat stukken van de zeer breekbare kruipende stengels afbreken. Hij maakt ook overwinteringknoppen. De soort, die zich in de Nederlandse natuur uitstekend weet te handhaven, komt oorspronkelijk uit Australië en Nieuw-Zeeland en breidt zich nu in Nederland snel uit. Watercrassula werd voor het eerst waargenomen in 1995 in een ven nabij Breda. De herkomst is waarschijnlijk de handel in waterplanten. De soort is opgenomen in Bijlage 1 van het Convenant Waterplanten, hetgeen betekent dat de soort niet meer verkocht mag worden.

Pilvaren en moerashertshooi

De Dongevallei loopt door de Tilburgse wijk Reeshof van de spoorlijn Tilburg-Breda tot aan het Wilhelminakanaal. Het uitgerekte gebied is verdeeld in 4 deelgebieden, van zuid naar noord genummerd.

In 2009 werd *Watercrassula* in de Dongevallei alleen gevonden op drie plekken in deelgebied 3. Vanuit die groeiplaatsen heeft de plant zich in 4 jaar tijd aanzienlijk uitgebreid. De oppervlakte aaneengesloten *Crassula*-vegetaties in de Dongevallei wordt nu ingeschat op ca.200 m² (135m² in dlg.3, 45m² in dlg.1 en 20m² in dlg.4). In deelgebied 2 (centraal in de Dongevallei tussen de Reuverlaan en de Langendijk) komt *Crassula* nog niet voor. Natuurbeheerders zijn niet zo blij met deze nieuwkomer. Ook in de Dongevallei verdringt de *Watercrassula* waardevolle vegetatie. In deelgebied 3 gaat het om de zeldzame Pilvaren en in deelgebied 1 concurreert zij in oevervegetaties met het Moerashertshooi, dat bedreigd is en op de Rode Lijst staat. In deelgebied 4 staat zij nog maar minimaal verspreid te midden van wat voedselrijkere verlandingsvegetaties. Uit het verspreidingsbeeld en de locaties terplekke lijkt duidelijk dat de soort met trekkende of zwervende watervogels van elders is meegelift en naderhand door het grazende vee verder is verspreid. In de geïsoleerde gelegen veenachtige laagten in deelgebied 1 en 2, die qua standplaats wel geschikt lijken, is de soort nog niet aangetroffen.

Verspreiding *Watercrassula* in Dongevallei 2013 (kaart Guido Stoker)

Zompige plekken

In de Dongevallei komt *Watercrassula* alleen en scherp begrensd voor in zompige terreinomstandigheden, waarbij de zandige ondergrond geleidelijk afloopt en constant of tijdelijk onder water staat. Het meest zie je hem op mosrijke plekken waar het begin van humusvorming plaatsvindt en die min of meer permanent plasdras staan. Een maaiveldverhoging van 10cm betekent het ontbreken van de soort. *Watercrassula* heeft zelf geen sterke voorkeur voor een bepaalde voedselrijkdom. Hij komt wel vooral voor in relatief voedselarme milieus, omdat hij daar zijn grootste concurrentiekracht heeft. Dat blijkt ook in de Dongevallei, waar de soort groeit langs de oevers van poelen en plassen, die in de zandige C-horizont zijn uitgegraven. De belangrijkste verspreiders van de plant binnen het terrein zijn watervogels, de mens met zijn maaibeheer en niet te vergeten koeienpoten (van de Schotse Hooglanders). Het terugdringen van deze exoot wordt daardoor sterk bemoeilijkt.

Bestrijding

Om de soort te bestrijden, dient deze zo volledig mogelijk verwijderd te worden, waarbij moet worden voorkomen dat losse of afgebroken plantendelen verspreid worden. Het oppervlakkig afplaggen met een gladde bak heeft daarbij de voorkeur. Gezien de kwetsbare en weinig draagkrachtige standplaats is het gebruik van een kleine kraan vereist. Het plaggen dient met zorg uitgevoerd te worden en het plagsel moet meteen worden afgevoerd. Nazorg lijkt noodzakelijk. Het afdekken van de geplagde terreindelen onder een lichtdicht doek gedurende 1 jaar is daarbij een optie. In de Dongevallei levert dit problemen op met betrekking tot de integrale begrazing door Schotse Hooglanders en het gebruik van de oevers door watervogels en steltlopers. Ook de nabijgelegen Roekenkolonie kan problemen opleveren. Indien tot afdekking wordt besloten, moet in dat nazorg-jaar deelgebied 3 (en daarbij dus ook deelgebied 4) van begrazing uitgesloten worden. Deelgebied 1 kan gedeeltelijk (oostelijke deel) worden uitgerasterd. Voor de vegetatieontwikkeling in die tijdelijke exclosures heeft dat geen overwegende nadelen. Het is wellicht interessant om in deelgebied 1 één of enkele delen (die door bosopslag moeilijk bereikbaar zijn) niet af te plaggen, maar door jaarlijks monitoren te bekijken hoe de vegetatie-ontwikkeling van de nu nog dominante Moerashertshooi-vegetaties verder verloopt.

Informatie

De verspreidingskaartjes van de *Watercrassula* in de diverse deelgebieden en enkele vegetatie-opnamen van groeiplaatsen in de Dongevallei is te vinden op de website van de KNNV.

Informatie over de Dongevallei vindt u onder het kopje werkgroepen/Dongevallei. (<http://www5.knnv.nl/afdeling-tilburg/dongevallei>)

De Sperwer en de Kauw

Jan van den Langenberg

Berg met veren

Ik heb het niet zien gebeuren, maar zij zat daar op het pad naast mijn huis. Ik zag niet direct wat het was. Het zag eruit als een berg met veren, gevlekt en gebandeerd, die af en toe bewoog, met daaronder het zwart. Het leefde, maar de bewegingen waren krampachtig en onbeholpen. Dit wou ik eigenlijk niet weten. Het voelde niet lekker aan. Voor de jonge Bosuilen die ik elk jaar in mijn bosje heb, takkelingen die ook wel eens op het pad wachten om hun prooi in ontvangst te nemen, was het te laat in het jaar. Dit was duidelijk anders. Langzaam ging ik naderbij, mijn ogen gefixeerd houdend op het ritueel dat daar dichterbij gekomen, op vijf meter afstand aan me voltrok. Een wijfjessperwer, ogenschijnlijk nog in gevecht met een Kauwtje, weigert op te vliegen. Met haar feloranje ogen, vol superieure doodsverachting, volgde ze elke beweging die ik maakte, niet in staat haar greep, gedrenkt in adrenaline, te lossen om zich van haar prooi te ontdoen. Waarom daar liggend met een van de taaiste en creatiefste vogels die er zijn en niet een Turkse tortel geslagen, die juist nú, tijdens het oogsten van de maïs, in grote getale bij ons rondom het huis voorkomen. Nog geen twee weken eerder vloog een tortel, ook opgejaagd door een vrouwtjessperwer, zich bij ons tegen het raam dood. Door de klap gealarmeerd, bespiedde ik haar vanachter het raam. Toen ze mij opmerkte, vloog zij verstoord in haar jacht, zich achterover werpend, haar prooi achterlatend, weg.

Bergje veren van Sperwer en Kauw (foto Jan van den Langenberg).

Complexe doodsgreep

Toen ik me over de Sperwer boog en constateerde dat de coördinatie over het gebruik van haar lichaam weg was en tevens zag dat de poot van de Sperwer in de bek van het Kauwtje geklemd zat, wist ik dat dit het einde van hen beiden betekende; twee vogels in een complexe doodsgreep vereeuwigd, mij met de camera in de hand achterlatend. Ik wist op dat moment nog niet dat het Kauwtje al geruime tijd dood moest zijn geweest. Later merkte ik pas, bij het uit elkaar halen van de vogels, dat het Kauwtje al koud en verstijfd was. Waarschijnlijk had de Sperwer te veel verwondingen opgelopen tijdens de aanval op het Kauwtje. Hij, de Sperwer, die de meest scherpe curven maakt, die door tunnels van takken snelt, zich spietst aan uitstekende objecten, verstrikt raakt in prikkeldraad, door en tegen ruiten vliegt en tussendoor een zwaluw slaat; deze eeuwige opportunist en alleskunner vergist zich nogal eens in de realiteit van zijn kunnen. Maar dit had ik nog nooit waargenomen. De Sperwer stierf voor mijn ogen op zijn prooi.

Kauwenkop gegrepen door Sperwer (foto Jan van den Langenberg).

Belgische sperwer

De waarneming is gedaan op 21 september 2013 aan de sluis in Haghorst, een lommerrijke omgeving gelegen tussen de riviertjes de Reusel en de Beerze. Na de landinrichting 'de Hilver' heeft een gebied van bijna 8.000 hectare een ware metamorfose ondergaan, waarna er weer flink gejaagd wordt door verschillende soorten roofvogels. Het ringnummer van de Sperwer, geregistreerd in België, heb ik doorgegeven aan: m.maas@nioo.knaw.nl (vogeltrekstation).

Baardwijkse Overlaat

Impressie van een wandeling

Ben Akkermans

Regenvrije dag

Vrijdag 8 november is de eerste regenvrije dag deze week en de zon komt langzaam op uit de grijze ochtendnevel. Dat geeft ons allen, 11 deelnemers, een optimistisch gevoel om aan de wandeling te beginnen. Onze gids Joost van Balkom, de coördinator tussen

Natuurmonumenten, het Waterschap en de Milieuvereniging Drunen-Vlijmen-Heusden, verwelkomt ons op het afgesproken vertrekpunt aan de Kanaalweg in Drunen.

Onder zijn hoede is, met veel vrijwilligers, van een oud zanddepot een prachtig beschermt vlinderterrein aangelegd. Deze mensen zorgen ook voor het landschapsonderhoud van de overlaat.

Hulp bij water-overlast

Met zijn grote kennis van de geschiedenis van het gebied, vertelt Joost over de functie van de overlaat. Na de aanleg van de Bergse Maas en het Drongelens kanaal heeft het de functie als overtollig watervoer van de Dommel verloren. Het is nu een prachtig natuurgebied geworden, dat met sturing van de Milieuvereniging o.a. een educatieve functie heeft voor de scholen uit Drunen. Wij genieten van de prachtige herfstkleuren die aangelicht worden door de uit de mistflarden opkomende zon. Het heeft iets mystieks. Het is windstil, waardoor mooie spiegelingen van bomen en struiken op het wateroppervlak van de wielen, die in de overlaat liggen, ontstaan. Tijdens de wandeling zien we een Eekhoorn, en een zandwaaier van een uitgegraven hol van de Bosmuis. We zien Matkoppen, tegenwoordig ook al geen alledaags verschijnsel meer. Goudvinken en Boomklever laten zich horen. Een Havik etaleert zich geruime tijd al vliegend boven de boomkruinen.

Joost geeft uitleg bij ingang overlaat (foto Ben Akkermans).

Paddenstoelen en muggen

Voor de paddenstoelen is het seizoen al ver verstreken maar we zien toch nog veel inktzwammen op gehakseld hout. Een kleine verrassing is een Inktviszwam op een boomstronk. In een afgebroken ridderzwam bewegen zich kleine zwarte puntjes.

Als we ze wat dichterbij bekijken, blijken het 8 tot 10 mm lange witte maden te zijn die met hun zwarte kopjes heen en weer bewegen. Thuis maar eens wat gegoogled. Het zouden de larven kunnen zijn van de paddenstoelenmug *Mycomya fuscata*. Deze mug lijkt op een gewone mug maar heeft langere antennes en langere poten. Kenmerkend, volgens Wikipedia info, zijn een gebochelde rug en dunne poten. De eieren worden op de paddenstoel afzet. Als deze uitkomen leven de larven 10 tot 14 dagen in de paddenstoel; daarna hebben ze nog een leven van 14 dagen als mug. Er wordt niet vermeld wat er dan gebeurt in de andere 11 maanden van het jaar. Dit roept dan bij mij vragen op voor de rubriek "Witte gij ut".

Bedankt Joost!

Herfstkleuren bij oude wielen (foto Ben Akkermans).

Ad Mol & Tineke Cramer

Houtwespen

De insectenfauna van Noord-Brabant heeft er sinds kort twee spectaculaire soorten bij. Het gaat om een houtwesp en een sluipwesp. Houtwespen (familie Siricidae) danken hun naam aan het feit dat de larven in hout leven. Vrouwtjes leggen hun eieren in hout waarin ze met behulp van een smalle legboor een 2 á 3 cm diep gaatje hebben geboord. Tegelijkertijd deponeren de houtwespvrouwtjes wat schimmelsporen in het boorgat, zodat mycelium in het hout kan gaan groeien. Dit mycelium maakt het hout zachter waardoor de houtwespplarven gemakkelijker gangen in het hout kunnen knagen en het vergroot bovendien de voedingswaarde van het hout. Desondanks duurt de ontwikkeling van de larven toch enkele jaren. Verpopping vindt plaats in het hout, waarna de uitgekomen volwassen wespen zich een weg naar buiten bijten.

Tremex

Tot voor kort waren uit Nederland zeven soorten houtwespen bekend die allemaal in naaldhout leven. In 1997 werd echter in Drenthe voor het eerst in ons land een exemplaar gevonden van de houtwesp *Tremex fuscicornis*. Deze soort wijkt af van de andere doordat de larven in loofhout leven. Gedurende enkele jaren was het onduidelijk of het om een toevalstreffer ging of dat *Tremex* zich echt in ons land had gevestigd. Het antwoord kwam in 2005 toen een exemplaar werd gezien in Overijssel en in 2006 ook één in Gelderland. De grote klapper kwam echter in 2010 toen Jap Smits (Staatsbosbeheer) de soort in Noord-Brabant vond in de Reuselse Moeren. Niet zomaar een los exemplaar, maar een populatie van tientallen dieren. De dieren plantten zich daar voort in de stammen van 15 tot 40 cm dikke berken en Ratelpopulieren. Uit waarnemingen in 2010 en de jaren daarna bleek een duidelijke voorkeur voor nog levende bomen, maar met een sterk afgenomen vitaliteit. Het ging bijvoorbeeld om bomen die het moeilijk hadden door de verhoging van de grondwaterstand. En in de zomer van 2011 vonden we vele eierleggende vrouwtjes op enkele berken. Die waren tijdens een zware voorjaarsstorm in dat jaar afgebroken, maar de delen zaten nog aan elkaar vast via een smalle reep bast, waardoor er nog enige sapstroom van de wortels naar de top kon plaatsvinden. Het hout van gezonde bomen is door de hoge worteldruk vermoedelijk te hard en voor de eiafzetting ongeschikt. Ook eiafzetting in minder vitale bomen is echter een riskante zaak, getuige enkele dode vrouwtjes van *Tremex* die met de legboor in het hout waren blijven steken. Ook vonden we nogal wat losse eindjes van achterlijven met een legboor die nog in het hout staken. Vermoedelijk waren deze houtwespen ten prooi gevallen aan fouragerende vogels.

**Wespen
zonder taille**

Vrouwtjes van *Tremex fuscicornis* behoren met een maximale lengte van 4 cm en een spanwijdte van ruim 5,5 cm tot de grootste wespachtigen in ons land (zie foto 1). Ze hebben een grotendeels roodbruine kop en borststuk en een geel-zwart gestreept achterlijf, waardoor je ze voor een Hoornaar zou kunnen houden. Hoornaars hebben echter niet de voor houtwespen kenmerkende schede aan het eind van het achterlijf die de legboor beschermt. Ze hebben bovendien de spreekwoordelijke wespentaille die bij houtwespen ontbreekt. Mannetjes van *Tremex fuscicornis* zijn veel donkerder, maar die zijn tot nu toe in ons land vrijwel niet waargenomen. Inmiddels is *Tremex* op meer plaatsen in Zuidoost-Brabant waargenomen en zijn ook losse waarnemingen uit Limburg en Utrecht bekend, maar de populatie in de Reuselse Moeren is op dit moment toch nog steeds de grootste in ons land. De volwassen houtwespen zijn aanwezig van half augustus tot half oktober.

Foto 1 *Tremex fuscicornis* (foto Tineke Cramer)

Sluipwespen op tremex

Veruit de meeste insecten in ons land worden geparasiteerd door sluipwespen die hun eieren in de eieren of larven van de 'gastheer' leggen. Voor *Tremex fuscicornis* is dat al niet anders. In Europa zijn vier soorten *Megarhyssa* bekend, sluipwespen (familie

Ichneumonidae) die zich hebben gespecialiseerd op de larven van *Tremex*. En omdat grote gastheren ruimte bieden aan grote parasieten, behoren vrouwtjes van *Megarhyssa* tot de grootste Europese sluipwespen. Van de voorkant van de kop tot het puntje van de legboor kan de lengte meer dan 10 cm bedragen.

Megarhyssa

Een jaar na de ontdekking van de populatie *Tremex* in de Reuselse Moeren werd daar ook *Megarhyssa* gevonden. De dieren werden door sluipwespenkenner Kees Zwakhals gedetermineerd als

Megarhyssa vagatoria, een soort die nog niet eerder in ons land was gevonden (zie Zwakhals & Smits, 2012). Het zijn fraaie geelbruine dieren. De vrouwtjes hebben een rij gele vlekken op de zijkant van het achterlijf, waarvan de vorm kenmerkend is voor de soort *Megarhyssa* (zie foto 2). Bij *Megarhyssa vagatoria* zijn deze vlekken relatief kort en beperken ze zich tot de achterste helft van de achterlijfssegmenten. De mannetjes zijn donkerder van kleur en zijn alleen met zekerheid te herkennen aan de vorm van de achterlijfsaanhangsels. Vrouwtjes van *Megarhyssa* zoeken de bomen op die worden bewoond door de larven van *Tremex*. Met behulp van hun gevoelige antennen kunnen ze de bewegingen van de larven in het hout waarnemen en zo hun prooi opsporen. Is de prooi eenmaal gedetecteerd, dan boort de sluipwesp met de zeer lange beweeglijke legboor een gaatje tot bij de larve en legt op de buitenzijde van de larve een ei. *Megarhyssa* is een zogenaamde ectoparasiet die niet in, maar op de gastheer leeft. We hebben kunnen waarnemen dat *Megarhyssa* bij het boren in het hout bij voorkeur gebruik maakt van al bestaande gangen en openingen in het hout. Ook vonden we kleine concentraties van sluipwespen in holten die spechten eerder al hadden gemaakt om bij de larven van *Tremex* te komen. *Megarhyssa vagatoria* heeft een lange vliegtijd, van begin mei tot eind september.

Broedbomen

Het is zeker de moeite waard om eens op *Tremex* en *Megarhyssa* te letten. Ze zijn eenvoudig te herkennen. Geschikte broedbomen zijn echter schaars, omdat ze slechts gedurende een korte periode van

afnemende vitaliteit interessant zijn voor de voortplanting van *Tremex*. Zo vonden we in het Beleven, 5 km ten noorden van de Reuselse Moeren, ondanks intensief zoeken in september 2012 in het hele gebied slechts één broedboom, maar die vertoonde vele honderden uitsluitgaten van *Tremex*. Enkele exemplaren van *Tremex fuscicornis* en *Megarhyssa vagatoria* uit de Reuselse Moeren zijn opgenomen in de collectie van Natuurmuseum Brabant in Tilburg.

Literatuur

Zwakhals, C.J. & J.A.H. Smits, 2012. Spectaculair grote Megarhyssa-sluipwespen in Nederland (Hymenoptera: Ichneumonidae: Rhysinae). – Entomologische Berichten 72: 250-253.

foto 2 Megarhyssa (Foto Tineke Cramer)

Stadsplanten van Breda

Boekbespreking

Theo Peeters

stadsflora met eigen district

Steden zijn de nestplekken met de hoogste dichtheid aan mensen en met de meeste dynamiek in planten- en dierenwereld. De fauna van onze steden wordt, op enkele uitzonderingen na, zoals stadsvogels en plaagdieren, weinig bestudeerd. De flora van onze steden daarentegen staat al vele jaren in de belangstelling. Al in 1994 pleitte Ton Denters, stadsecoloog in Amsterdam, voor 'het urbaan district' (Denters 1994, Denters et al. 1994). En in de 22e druk van de Heukels (van der Meijden 1996) werden de urbane gebieden voor het eerst als een apart flora'district' onderscheiden. Het urbaan district is echter in tegenstelling tot de meeste andere floradistricten niet nauwkeurig op de floradistrictenkaart van Nederland in te tekenen, omdat het zo verbrokkeld is. In 2004 verscheen 'Stadsplanten. Veldgids voor de stad' (Denters 2004), waarin circa 700 plantensoorten die 'kind aan huis' zijn in onze stedelijk gebieden de revue passeren. En in 2013 schrijft dezelfde Ton Denters op de achterflap van het nieuwe boek 'Stadsplanten van Breda': 'Voor zeldzaamheden hoef je niet perse de natuurgebieden in, ze staan gewoon voor je deur. Er is geen verrassender plantengebied dan de stad.'

Resultaten plantenjacht

Door het stenige milieu is een stad warmer dan haar omgeving, en het strooizout in de winter plus het intensieve verkeer zorgen voor bijzondere omstandigheden. Bovendien neemt de mens vele planten en plantzaden mee of plant ze, al of niet bewust, in tuinen, plantsoenen en parken. Dat alles maakt de stad een spannend jachtterrein voor plantenliefhebbers. Vanaf 2010 hebben leden van IVN Mark & Donge en KNNV Breda het initiatief genomen om de stadsplanten van Breda te inventariseren. Inmiddels staat de teller in Breda op 790 plantensoorten en daarmee staat de stad in de top 4 van de best onderzochte steden van Nederland. En 'elke week komt er wel een plant bij' hoor ik Aad van Diemen, een van de auteurs, nog zeggen. Het stadsplanten-boek van Breda beslaat 224 bladzijden en is prachtig uitgegeven. Na een inleiding en leeswijzer worden 150 stadsplanten behandeld, het grootste deel van het boek. Deze planten zijn op bloemkleur (rood, geel, blauw, wit en groen) gesorteerd. Meestal kun je met de bloemkleur makkelijk bij de soort uitkomen, maar soms ontstaat er twijfel over de kleur rood, roze of paars, blauw. Het was m.i. dan ook beter geweest deze kleuren samen te voegen tot één setje of ze in elk geval na elkaar te zetten. Per bladzijde wordt één plantensoort besproken en afgebeeld. Van elke plant worden drie foto's afgebeeld, namelijk een habitusfoto, een bloem en een detail, bijvoorbeeld van stengel, blad of vrucht. Herkenbaar zijn de plantenfoto's met op de achtergrond straatbeelden of karakteristieke gebouwen die vooral de Bredanaar zal herkennen, zoals bijvoorbeeld het Chassé theater, de Heilig Hartkerk, het voormalig Sint-Catharinaklooster of Frituur Christ.

QR-code en website

Na de Nederlandse en wetenschappelijke naam van de plant en plantenfamilie volgen een reeks van eigenaardigheden over de plant. In deze beschrijving wordt ook steeds de verklaring van de wetenschappelijke naam en van de Nederlandse naam gegeven.

Per plant worden tevens kort beschreven: bloem, hoogte, bloeitijd, blad, stengel, overige weetjes, standplaats en habitats/terreinen waar ze in Breda kunnen worden aangetroffen. Meer informatie over de plant kun je via een QR(= Quick Response)-code vinden op de website van de werkgroep Stadsplanten Breda. Daarna volgen nog eens 50 bijzondere Bredase stadsplanten. Planten die minder algemeen zijn, en die de auteurs mooi, leuk, interessant of onweerstaanbaar vinden. Eigen-aardigheden die hier genoemd worden zijn bijvoorbeeld Knolsteenbreek, Kaukasisch vergeet-mij-nietje, Japanse anemoon, Bleek cypergras, Straatwolfsmelk, Lange ereprijs en Varenbladige helmblom. Het boek eindigt met een aantal plantkundige termen en kenmerken, een literatuurlijst, indexen en een foto van de 7 auteurs. Een mooie uitgave waar de auteurs trots op mogen zijn en die zeker navolging verdient in andere steden, toch, Tilburgers? Diemen, A. van, E. van der Hoeven, V. Muntjewerff, A. Rietveld, J. Rovers, C. Stapel & J. Woolderink, 2013. Stadsplanten van Breda. - Werkgroep Stadsplanten Breda, 224 p. ISBN 978-90-9027830-8 Prijs: €12,50, ook te koop in winkel Natuurmuseum.

Literatuur

Denters, T., 1994.

Het urbaan district.

Een eigen district voor de stadsflora.

Natura 91 (1015): 65-66.

Denters, Ruesink, Vreeken, 1994.

Van muurbloem tot straatmadelief.

Wilde planten in en rond Amsterdam.

Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht, 218 p.

Denters, T., 2004.

Stadsplanten.

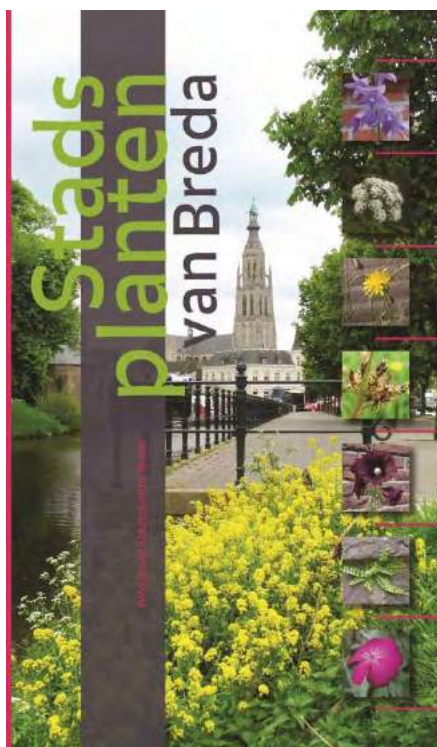
Veldgids voor de stad.

Fontaine Uitgevers BV, 's-Graveland, 432p.

Meijden, R. van der, 1996.

Heukels' Flora van Nederland.

Wolters-Noordhoff, Groningen, 678 p.

Stadsplanten Breda Omslag-voorkant

Natuurmuseum Brabant activiteiten 1^e kwartaal 2014 Spoorlaan 434, Tilburg

Datum	Activiteit
15 dec-16 maart	De Nieuwe Wildernis/ Natuur in beeld
17 december	start educatie IJstijd
14 januari	lezing NGV: mineralen
29 januari	discussieavond: Natuurbeheer in Oostvaardersplassen
11 februari	lezing WEGA: Zon- en ruimteweer
11 maart	lezing KNNV: de moderne mammoetjager
16 maart	vertoning Dialoog met de Natuur

De nieuwe wildernis/ André Kuipers

Het museum presenteert met trots De Nieuwe Wildernis/ Natuur in Beeld: een fototentoonstelling die de aarde en de Nederlandse natuur toont zoals we die nog nooit eerder zagen. Veertig foto's van de Oostvaardersplassen en vanuit de ruimte. De Nieuwe Wildernis en André Kuipers zijn beide inmiddels een begrip in Nederland.

De makers van de film *De Nieuwe Wildernis*, Ruben Smit en Paul Klaver, maakten prachtige foto's die de 'kringloop van het leven' in de Oostvaardersplassen schitterend in beeld brengen. Kosmonaut André Kuipers laat ons aardbewoners via zijn foto's meekijken naar (natuur)gebieden op onze eigen planeet, gezien vanuit de ruimte. Hoeveel mooier kan het worden? De tentoonstelling is te zien tot en met zondag 16 maart 2014.

Natuurbeheer discussie- avond

Op 29 januari 2014 organiseert Natuurmuseum Brabant een discussieavond over het type natuurbeheer dat in de Oostvaardersplassen wordt toegepast. Grondlegger van de Oostvaardersplassen Frans Vera en directeur van het Brabants Landschap Jan Baan leiden de discussie in. De avond wordt omlijst door fragmenten uit de film *Dialoog met de natuur* van EMS Films, waarin bekende Nederlandse natuurliefhebbers als Prinses Irene en Sacha de Boer hun visie geven. Op zondag 16 maart wordt *Dialoog met de natuur* in volle lengte (70 minuten) vertoond in het Museumtheater. Aanvang 14.00 uur.

Lezingen

In de eerste donkere maanden van 2014 staan er nog drie geweldige lezingen op het programma. In januari een mineralenlezing van de NGV: maak kennis met kleuren en het ontstaan ervan, de typische glans van mineralen, maar ook met de oplosbaarheid, het magnetisme en de radioactiviteit van mineralen. En uiteraard hoe u ze moet zoeken en kunt vinden. In februari vertelt Ton Spaninks van WEGA over 'ruimteweer': veranderingen in uitbarstingen op de zon, het planetair magneetveld en de invloed van kosmische straling uit het heelal op de aarde. Een verhaal over zonneactiviteit en zonneminima, in het verleden, nu en in de toekomst. In maart komt 'Sir Mammoth' Dick Mol naar Tilburg, als moderne mammoetjager. U krijgt die avond een korte evolutiegeschiedenis van mammoeten en een uitvoerig verslag van expedities. Plus een verslag van de high-tech onderzoeken en resultaten, met schitterende originele foto's.

IJstijd

Vanaf half december is er bij de tentoonstelling IJstijd! een set met materialen verkrijgbaar, waarmee bezoekers aan de slag kunnen met IJstijd-activiteiten. In het zakje zitten een houten schijfje, een leren bandje, een schelpje, touw en een kaart met verdiepingsvragen. Ze kunnen ze bijvoorbeeld een eigen sieraad maken en uitrekenen hoe lang ze zelf zouden zijn, als ze nu Neanderthaler waren. Het zakje kost twee euro en is verkrijgbaar bij de balie.

Dick Mol bij de Mammoet (foto Natuurmuseum Brabant)

Komst VVV

Zoals in de vorige Oude Ley aangekondigd, neemt de VVV in 2014 haar intrek in het museum. Er komt een gedeelde balie bij de entree, en het voorste gedeelte van de Potviszaal (tot aan de pilaren) wordt omgebouwd tot VVV-winkel. Hiervoor wordt een speciaal ontwerp gemaakt. De werkzaamheden zijn naar verwachting eind maart 2014 afgerond.

Rob Vereijken

Hoe zit het met die kommetjes?

Bart Horvers stelde in de vorige aflevering een vraag over kleine, witte kommetjes, die hij op steen gevonden had in de Sijsten en langs de Bergse Maas. Helaas heeft niemand hem kunnen helpen. Hoewel de bloeiperiode van het tandzaad al weer even achter ons ligt, zit ook Jan van de Wiel nog te wachten op het antwoord op zijn tandzaadvraag.

Wat is een muggenleven?

In deze Oude Ley heeft u een verslag van een KNNV-wandeling in de Baardwijkse overlaat kunnen lezen. Daarin wordt de vondst van larven van een paddenstoelenmug in een ridderzwam beschreven. Die larven zijn uit eitjes gekropen die het vrouwtje op de zwam heeft gelegd. Ben Akkermans, die zich in deze muggen wilde verdiepen, kreeg een groot vraagteken voor zijn ogen bij het lezen van de informatie.

Hij ontdekte dat het larvestadium in de paddenstoel 10 tot 14 dagen duurt en dat daarna de volwassen mug nog 14 dagen leeft. Maar hoe wordt de jaarcyclus vol gemaakt als de muggen dood en paddenstoelen verrot en afgestorven zijn?

Nieuwe informatie berkengaatjes

In de vorige Oude Ley kon ik nog geen reactie melden op de vraag van Varno Morseld over kleine gaatjes in een berkenstam. Maar Louise de Kort heeft ze zelf ook gevonden en ging verder op informatiejacht. Zij denkt dat het de ventilatiegaatjes zijn van de Berkenbastkever (*Scolytus ratzeburgii*). De soort leeft alleen op berken en de vrouwtjes

maken onder de schors een moedergang. Deze is zo'n 10 centimeter lang en heel regelmatig maakt ze een opening naar de buitenlucht en dat zijn de gaatjes die je ziet. In de hoofdgang legt het vrouwtje eieren en de larven die daar uitkruipen, gaan haaks op de moedergang zelf aan de slag met knagen. In hun eigen gang van wel 20 centimeter overwinteren ze en verpoppen ze zich. In juni kruipt de zwartglanzende kever van tussen de vijf en zeven millimeter lengte naar buiten. Tot nu toe is de Berkenbastkever vooral in Gelderland gevonden. Hij lijkt zich verder uit te breiden. Misschien komt hij in onze streken ook al meer voor. Het zou leuk zijn als Varno en Louise allebei deze waarneming gedaan hadden. Maar Varno heeft ook niet stil gezeten en vond bij paddenstoelberichten op de site van Natuurbericht een foto van een tonderzwam met mooie gaatjes. Volgens dat bericht waren het inderdaad gaatjes waardoor de kevers 'ontsnapt' uit de zwam. Maar welke soort het betrof stond er niet bij. Er moet toch een keverman of -vrouw binnen onze afdeling zijn die dit raadsel verder kan oplossen.

Gaafjes berkenbastkever (foto Louise de Kort)

Nieuwe reacties

Heeft u informatie over het tandzaad, de kleine witte kommetjes, het leven van een paddenstoelenmug of doet u zelf een onbekende waarneming, stuur gerust uw ideeën in. In de volgende Oude Ley wordt daar dan aandacht aan besteed. Berichten naar: Redactie Oude Ley, t.a.v. Witte gij ut?/Rob Vereijken, Pironstraat 7, 5041 GJ Tilburg. Telefonisch reageren: 013-5438841 of per e-mail: rob.vereeijken@planet.nl
Reacties tot 18 februari 2014 kunnen in de volgende aflevering verwerkt worden.

Berichten naar: Redactie Oude Ley,
t.a.v. Witte gij ut?/Rob Vereijken,
Pironstraat 7, 5041 GJ Tilburg.

☎ 013-5438841 of

✉ rob.vereeijken@planet.nl.

Wandelprogramma IVN-afdeling Tilburg

Uitnodiging

IVN afdeling Tilburg nodigt alle KNNV-leden uit om een keer mee te doen met één van haar activiteiten. Hieronder staat het wandelprogramma voor het eerste kwartaal van 2014. Dit zijn openbare wandelingen. Indien een wandeling wegens omstandigheden niet door kan gaan dan wordt dat tijdig aangegeven in de digitale nieuwsbrief van de IVN afdeling Tilburg. Hoe u zich kunt aanmelden voor de digitale nieuwsbrief vindt u op onze site www.ivntilburg.nl. Voor meer info: ✉ natuurgidsen@ivntilburg.nl

Zondag 29 december **Openbare IVN wandeling De Oude Warande**

Start: 10.00 uur. Vertrekpunt: Parkeerterrein UVT bij het begin van de Warande, Tilburg. Na afloop de traditionele afsluiting van het wandeljaar onder genot van koffie/warme chocolademelk én snert met roggebroomd in onze IVN kelder, prof. Verbernelaan 42, 5037 AG Tilburg. Het IVN nodigt alle deelnemers van deze wandeling van harte uit.

Zondag 23 februari **Openbare IVN wandeling Heidepark en Vredelust**

Start: 10.00 uur. Vertrekpunt: Parkeerplaats Tilburgse Rugby Club, Bredaseweg 560 (hoek pompstationweg), 5036 NB Tilburg.

Zondag 30 maart **Openbare IVN wandeling De Brand**

Start: 10.00 uur. Vertrekpunt: Kasteel de Strijldhoef, Schoorstraat 14, 5071 RA Udenhout

Coördinatoren van de werkgroepen:

Dongevallei:	Guido Stooker 06 – 12215643 gstooker@live.nl
Foto:	Loes van Gorp 013-5423672 wgr.natfototilburg@gmail.com Jacques Smout 0162-321174
Insecten:	Theo Peeters 013 – 4560116 ptheo@xs4all.nl
Kaaistoep:	Paul van Wielink 013 – 5331570 p.van.wielink@kpnplanet.nl
Korstmossen:	Bart Horvers 013 – 4564033 ncmhorvers@gmail.com
Mossen:	Rob Vereijken 013 – 5438841 rob.vereyijken@planet.nl
Paddenstoelen:	Ger Bogaers 013 – 4635051 ger.bogaers@hetnet.nl
Plaggen:	Berry Staps 013 – 5347070 stapspoppel@hetnet.nl
Planten:	Jeffrey Raymakers 013 – 5437712 jeffrey.raymakers@gmail.com
Stadsnatuur:	Theo Peeters 013 – 4560116 ptheo@xs4all.nl
Vogels:	Ad Kolen 013 – 4560694 / 06-40284868 adkolen@kpnmail.nl

Website van de afdeling

www.knnv.nl/tilburg

Contributie:

Gewone leden	: € 27,50
Huisgenootleden	: € 12,50
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 12,50
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

Rekeningnummer van de afdeling:

390 25 33 91 t.n.v. penningmeester KNNV-afd. Tilburg te Moergestel.

IBAN: NL03 TRIO 0390 253391

Foto omslag:	Bart Horvers
Vormgeving omslag:	Joost Horvers

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

DRUKWERK

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg